

HAVA ÇİRKƏNMƏSİ VƏ HAVANIN TƏRKİBİNİN KÜTLƏ XROMOTOROQRAFİK METODLA TƏYİNİ

Aslanova K.S., Hüseynli A.Q.

Bakı Dövlət Universiteti
kainat.aslanova96@gmail.com

Hava çirklənməsi təbii səbəblərdən və ya insan hərəkətləri ilə baş verə bilər (antropik səbəblər). Təbii səbəblərə vulkan püskürmələri, bataqlıq qazları və mədənlərdə və ya mağaralarda qaz yığılması nəticəsində qaz və hissəcik tullantıları daxildir.

Antropik səbəblərə isə, nəqliyyat vasitələrinin hərəkəti və sənaye fəaliyyətindən qaz emissiyaları önə çıxır. Eynilə fosil yanacaqların qızdırılması və antropik mənşəli yanğınların (meşə və tullantılar) yandırılması. Təbii və antropik səbəblər olsa da, antropik mənşəli səbəblərə diqqət yetirəcəyik. Çünki havanın keyfiyyətinə təkrarlanan təsir göstərənlər bunlardır. Müxtəlif sənaye prosesləri atmosfərə müxtəlif qazlar və hissəciklər buraxır. Məsələn, kağız sənayesi xlor əsaslı kağız ağartma prosesləri nəticəsində dioksin yayır. Neft-kimya sənayesi digər birləşmələr arasında CO₂, azot oksidləri və kükürd oksidlərinə kömək edir. Dizel yanacağı istifadə edən avtomobillər benzin istifadə edənlərdən orta hesabla dörd dəfə çox çirkləndirir. Bu tip vasitə havaya yüzlərlə qaz və qatı maddə buraxır. Bunlara CO₂, karbon monoksit, kükürd dioksid və azot oksidləri daxildir. Eynilə benzol və elementar karbon hissəcikləri, kükürd sulfatlar, ağır metallar və müxtəlif üzvi hissəciklər kimi uçuşu üçü birləşmələr yayırlar.

Havanın çirklənməsi ilə əlaqədar olaraq havanın kimyəvi tərkibi dəyişir. Bunu nəzərə alaraq havanın kimyəvi tərkibini analiz etmək üçün bir sıra nümunələrdən istifadə edilə bilər. Bu nümunələr yağış suyu, qar suyu və s. kimi nümunələri misal göstərmək olar.

İlkini təcrübəmiz Tovuz rayonundan götürülmüş yağış suyu nümunəsində aparılmışdır. Təcrübənin aparılması kütlə xromotoqrafiya metodu ilə həyata keçirilmişdir.

Cədvəl 1. Götürülmüş yağış suyu nümunəsinin analiz nəticələri

Təyin edilən göstərici	Təyin edilən miqdar	Götürülən nümunənin adı
alpha HCH	<0.02	Tovuz r. kəndinin yağış suyu nümunəsi
beta HCH	<0.02	
lindane	<0.02	
delta HCH	<0.02	
Aldrin	<0.02	
Dieldrin	<0.02	

Aparılan təcrübə nəticəsində aydın olmuşdur ki, cədvəldə adları

göstərilən xlorüzvi birləşmələrdən alpha HCH, beta HCH, lindane YVQH-dən artıqdır. Onların YVQH-I ədəbiyyatlarda mində bir qatlıqda müəyyən olunmuşdur.